

## AYAŞLI HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ VE ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

### AYAŞLI HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ AND SOME OF HIS POEMS

**ÖMER GÖK\***

Sorumlu Yazar

#### Öz

Divan şiiri geleneği içerisinde yetişip şiir söyleyen pek çok şairin biyografisine ve eserlerine ulaşılabilmeyle birlikte hâlâ kütüphanelerde, arşivlerde keşfedilmeyi bekleyen birçok şair bulunmaktadır. Son yıllarda yapılan alan araştırmalarıyla birlikte bu nevden pek çok şairin hayatı ve şiirleri ortaya konmuş, edebiyat tarihine kazandırılmıştır. Bu çalışmada hayatı ve şiirlerinden örnekler sunulacak olan Ayaşlı Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi (d. 1867-ö. 1937) de henüz edebiyat camiasınca tanınmayan ve fakat şiirleriyle edebiyat tarihinde isminin anılması gereken edebî şahsiyetlerden biridir. Osmanlı Devleti'nin son yılları, Cumhuriyet Dönemi'nin ise ilk yıllarında ömür sürmüş Hüsnü Efendi, divan şiiri geleneğinin son temsilcilerindendir. Aslen Ayaşlı olup ömrünün büyük kısmını burada geçiren Hüsnü Efendi'nin iyi bir medrese tahsilinden geçtiği anlaşılmaktadır. Nitekim şiir kudretinin de bu eğitimle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Yazdığı şiirlerinde divan şiiri geleneğine oldukça bağlı olduğu gözlenen şairin bazı şiirleri Kemal Edip Kürkçüoğlu (d. 1902-ö. 1977) tarafından neşredilmiş olsa da bugüne kadar ne şaire ne de bu esere dair tafsilatlı bir çalışma ortaya konmamıştır. Bu makalede Kürkçüoğlu neşrinde yer alan şiirlerden örnekler verilerek Hüsnü Efendi'nin Osmanlı şiir geleneğine katkısı incelenecek, ayrıca şairin başka kaynaklarda yer alan iki şiiri daha ilk kez okuyucu ile buluşturulacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Klasik Türk Şiiri, Ayaşlı Şairler, Hüseyin Hüsnü Efendi, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Ayaş Kültür Derneği.

#### Abstract

While the biographies and works of many poets who grew up in the rich tradition of classical Turkish poetry are accessible today, a significant number remain hidden in the depths of libraries and archive collections. Recent academic interest and field research have led to the rediscovery of many of these neglected literary figures and the extension of their lives and poetic contributions to the broader context of literary history. Among these overlooked poets is Ayaşlı Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi (1867-1937), whose life and literary output form the focus of this study. Although largely unknown in mainstream literary circles, Hüsnü Efendi's work deserves closer examination because of its solid place in the classical Ottoman poetic tradition and the literary value of his extant works. Hüsnü Efendi lived during a significant historical period spanning the final decades of the Ottoman Empire and the founding years of the Republic of Türkiye. As such, he can be considered one of the last poets representing classical Turkish poetry's stylistic and intellectual heritage. Born and raised in Ayaş, Hüsnü Efendi is known to have spent his most of life in this region. His educational background in the

Araştırma Makalesi / Künye: GÖK, Ömer. "Ayaşlı Hüseyin Hüsnü Efendi ve Şiirlerinden Örnekler". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 115 (Eylül 2025), s. 521-532. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1704799>

\* Dr., Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, E-mail: omernok89@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0474-2928

madrasah system provided him with a solid foundation in both religious and literary disciplines; a dual influence that is evident in the spiritual and stylistic dimensions of his poetry. Although some of Hüsni Efendi's poems (thirty in total) have been published by Kemal Edip Kürkçüoğlu (1902-1977), his life and works have not yet been the subject of a comprehensive academic study. This article aims to fill the gap in academic research by presenting selected poems from the Kürkçüoğlu poetry collection, together with two newly identified works, and by providing a critical analysis of Hüsni Efendi's contribution to the Ottoman poetic tradition.

**Key Words:** Classical Turkish poetry, Poets from Ayaş, Hüseyin Hüsni Efendi, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Ayaş Culture Association.

## Giriş

Osmanlı Dönemi'nde şair biyografileri incelendiğinde çoğunlukla İstanbul ve Edirne gibi payitaht olmuş şehirlerle anılan şairler dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra Manisa, Kütahya, Amasya ve Trabzon gibi sancak merkezlerinde şehzadeler etrafında toplanan şairler önemli bir yekûn teşkil etmektedir (İpekten, 1996, 11). Anadolu'daki şehirlerde ise şair sayısının oldukça düşük seyrettiği gözlemlenmektedir. Fakat bu şehirler arasında Ankara, son dönemde yapılan çalışmalardan da hareketle Cumhuriyet Dönemi'ne gelmeden evvel, bilhassa Hacı Bayram-ı Veli'nin (d. 1352/53-ö. 1429) yaşadığı dönemden itibaren şiirde ve edebiyatta söz sahibi şehirler arasında zikredilmektedir.<sup>1</sup> Hacı Bayram-ı Veli ile kurumsallaşan şiir söyleme geleneği onun halifeleri aracılığıyla devam etmiş, Anadolu başta olmak üzere Osmanlı coğrafyasının hemen her yerinde Bayramilik'e mensup şairler, şair tezkirelerindeki yerini almıştır. Son olarak Mustafa Erdoğan'ın tespitlerine göre 12. asırdan 20. asra kadar Ankaralı divan şairlerinin sayısı 50'nin üzerindedir.<sup>2</sup>

Bünyâmin-i Ayâşî'nin (ö. 1524?) manevi hamiliğini yaptığı Ankara'nın Ayaş ilçesi, yetiştirdiği şair ve devlet adamlarıyla Türk edebiyatı tarihinde anılması gereken muhitlerden biri olmuştur. Bünyâmin-i Ayâşî soyundan gelen Osmanlı'nın meşhur bürokrat ve şairlerinden Esad Muhlis Paşa (d. 1780-ö. 1852), onun oğulları Nusret Bey (d. 1834-ö. 1855) ve Sadullah Paşa (d. 1838- ö. 1891) bunlar arasında ilk akla gelenlerdir. Kenzî (d. 1607- ö. 1680) mahlasını taşıyan Hasan Efendi, Hekim Şâbân-ı Şifâî (ö. 1704), Rüşdî Efendi (ö. 1842), Mehmed Salih Hayri (ö. 1876), Mehmed Hıfzî (?-?), Ayaşlı Şâkir Efendi (1871-1917) ve daha pek çok şair Ayaşlıdır. Bu çalışmayla edebiyat camiasına tanıtacağımız, Osmanlı Devri'nin sonlarında Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşamış Müftü Hüseyin Hüsni Efendi de Ayaş'ın yetiştirdiği divan şairlerinden biridir.

Hüsni Efendi ile ilgili yayınında,

*"Mahallî şairler tetkik edilmeden büyük bir edebiyat tarihi yazmak mümkün değildir. Mevcut edebiyat tarihlerimiz, daha çok İstanbullu şairlerle taşradan İstanbul'a gelip yerleşmiş şairlere dayanmaktadır. Bu, büyük bir eksiklik. Türkiye'yi köy köy, kasaba kasaba, şehir şehir tarayıp edebî şahsiyetlerini tanıyıp tanıtmadan, bunları yetiştiren kültür merkezlerini tetkik etmeden umumî hükümler vermek hatalıdır"* (Kürkçüoğlu, 1949, 12).

diyen ve ardından birkaç büyük edebiyat tarihçimizi bu noktada eleştiren Kemal Edip Kürkçüoğlu, "Nasıl olsa bir gün çıkacak olan müstakbel edebiyat tarihçimize şimdiden malzeme hazırlamak lazımdır. Bu aynı zamanda millî bir vazifedir del!"

1 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Turan, 1995; Tonga, 2014; Erdoğan, 2022; Anbar Kalay, 2023.

2 Mustafa Erdoğan'ın 23 Eylül 2022 tarihinde Ankara Edebiyat Festivali kapsamında sunduğu "Ankaralı Divan Şairleri ve Divan Şiirinde Ankara" konuşmasına şu adresten ulaşılabilir: [youtube.com/watch?v=uSBJTRpONsc](https://www.youtube.com/watch?v=uSBJTRpONsc)

(Kürkçüoğlu, 1949, 11-12) diyerek önemli bir konuya dikkat çeker. Kürkçüoğlu'nun sözlerinde Hüsnü Efendi özelinde müşahade edildiği üzere haklılık payı vardır. Nitekim “şair tezkireleri” tarandığında ya da modern anlamda şiir antolojileri gözden geçirildiğinde Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi'ye dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Bunların yanı sıra çevrim içi *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* veri tabanı tarandığında da şaire dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. *Sicill-i Osmânî* ve *Osmanlı Müellifleri* gibi şair biyografilerine de yer verilen kaynaklarda da şairin ismi hiçbir şekilde geçmemektedir.

Şairin ismini ilk defa zikreden H. Turhan Dağlıoğlu'dur. Dağlıoğlu *Ülkü* mecmuasının 1937 tarihli 57. sayısında “Ayaş ve Ayaşlı Şairler Hakkında Bazı Notlar” başlıklı yazısında Hüsnü Efendi'yi kısaca anar. Daha sonra ancak yerel kaynaklarda şaire dair önemli bilgiler bulunmaktadır. Mehmet Aldan'ın *Türlü Yönleriyle Ayaş* kitabı ile Ayaş Kültür Derneğince yayımlanan *Dünkü ve Bugünkü Ayaşlı Şairler* Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi'ye ilişkin kısa bilgiler ve şiirlerinden örnekler içermektedir. Bu kaynaklardan başka şairin hayatı ve şiiri üzerine değerlendirmeler içeren Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun hazırladığı *Ayaşlı Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi ve Şiirleri* adlı yayın önemli bir mevkidedir. Şairin el yazısıyla kaleme aldığı şiirlerini içeren bir defter üzerinden ortaya konan bu çalışmada Hüseyin Hüsnü Efendi'nin şiirleri bir arada bulunmaktadır. Günümüze yakın çalışmalarda Fatma Ahsen Turan ve Necati Tonga gibi araştırmacıların “Hüsnü Efendi” ismini zikrettikleri ancak şair hakkında herhangi bir malumat vermedikleri görülmektedir (Turan, 1995, 72; Tonga, 2014, 186).

Kürkçüoğlu yayına hazırladığı defteri Ayaşlı Selahattin Süel isimli birisinden aldığını ve buna dayanarak şairin şiirlerini neşrettiğini aktarmaktadır. Eserin başında yer alan Hüseyin Hüsnü Efendi'nin hayatının anlatıldığı bölümün ise H. V. E. imzasından Ayaşlı arşivcilerden Hüseyin Vahdi Ertan'a ait olduğu tespit edilmiştir. Yaptığımız araştırmalarda ve kütüphane taramalarında söz konusu elyazması deftere ulaşılamamıştır. Kürkçüoğlu'nun bahsettiği Selahattin Süel isimli maliye müfettişi ile ilgili de herhangi bir kaynak şimdilik elimizde değildir. Ancak Kürkçüoğlu'nun ortaya koyduğu eserden hareketle Hüsnü Efendi ve şiirleri üzerinde birtakım değerlendirmeler yapmak mümkündür.

## 1. Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Hayatı

*Şimdi halka hazef ü lü'lü-i lâlâ birdir*

*Hüsni tek güher-feşâmı bilir yokdur yok*

Hüseyin Hüsnü Efendi, Miladi 1867 [Rumi 1283] yılında Ayaş'ta doğmuştur. Ayaş'ın Hacımeme Mahallesi'nden Ellialtıoğulları<sup>3</sup> diye anılan aileye mensuptur. Babasının ismi Süleyman'dır. Dört evlilik yapan şairin bu evliliklerden altı çocuğu dünyaya gelmiştir. Kendisi “âlim, fadıl, hoşsohbet bir zat” olarak anılmaktadır (AKD, 1948, 31). Dağlıoğlu ise onun için “Ayaş'ın şair ruhlu çelebi müftüsü Bay Hüseyin Hüsnü” diyerek iltifatta bulunmaktadır (Dağlıoğlu, 1937, 266).

Hüseyin Vahdi Ertan, Hüsnü Efendi'nin bizzat kendisinden hayatına dair bazı bilgiler nakletmektedir. Buna göre şair Sıbyan Mektebinde ilk tahsilini gördükten sonra Miladi 1883'te [Rumi 1299] Ayaş Kasabası'nda bulunan Rüştîye Mektebine

3 Ailenin bazı fertleri bugün yine Ayaş'ta hayatlarını sürdürmektedir. Araştırmamız esnasında Hüseyin Hüsnü Efendi'nin torunlarından Adnan Ellialtıoğlu ile iletişim kurulmuş; fakat kendisiyle yapılan görüşmelerde şaire dair ailede herhangi bilgi ve belgenin olmadığı öğrenilmiştir.

girer. Burada dört sene boyunca eğitim ve öğretimine devam eder fakat tüm çabasına rağmen buradan şهادetname ile mezun olamaz. Miladi 1887 [Rumi 1303] senesinin ortalarında Bünyâmin Medresesi'ne kaydolur. Miladi 1887 yılından 1906 yılına kadar burada kendi tabiriyle “gece ve gündüz tahsil-i ulûma muvâzebet [çabalama] ve müdâvemetle [devam etme]” yüksek ilim tahsil eder ve icazetname almaya muvaffak olur. Bu bilgiler Hüsnü Efendi'nin tahsilinin en önemli bölümünü (neredeyse 19 sene), o zaman Ayaş'ta bulunan Bünyâmin Medresesinde yaptığını işaret etmektedir. Vahdi Ertan, şairin burada Şeyleklî Şeyh Şâbân Efendi, Şeyh Mehmed Efendi (Şair Hıfzî), Karakayalı Molla Salihzade Hacı Ali Efendi gibi hocalardan dersler aldığını bildirmektedir. (Kürkçüoğlu, 1949, 7).

Hüsnü Efendi medrese hayatı boyunca herhangi bir resmî devlet görevinde bulunmadığını ifade eder. Ancak 1910'dan vefatına kadar deruhte edeceği Ayaş Müftülüğü kendisine resmî olarak tevdi edilmiştir. Ayrıca 1916 yılında kısa süreliğine Ayaş Kadılığına vekâlet etmiştir. 1890'lı yıllarda Şeyh Muhyiddin Medresesi'nde müderris olarak görev yaptığını Süleyman Behçet Gökalp'ın hayatından öğreniyoruz (Aldan, 1965, 174; AKD, 1948, 37). Hüsnü Efendi, Osmanlı Devleti'nde padişahların ilim ve kültür hayatına verdiği önem ve değerini nişanelerinden olan “huzur derslerine” muhatap olarak katılmış zevat arasında bulunmuştur. “Resmî olarak 1759'dan 1923 yılında hilâfetin kaldırılmasına kadar aralıksız 165 yıl devam eden” (İpşirli, 1998, 443; Atmaca, 2018, 9) bu derslere katılanlar arasında 1909, 1910, 1911, 1912, 1913 yıllarına ait listelerde onun ismine rastlanmaktadır (Atmaca, 2018, 108-112). Osmanlı coğrafyasındaki âlimlerin padişah huzurunda ilim tartışmaları için bir araya geldikleri bu mecliste Hüsnü Efendi'nin yer alması onun dinî ilimlerde ne denli vukufiyetli olduğunu göstermekle birlikte devlet nezdinde itibar gördüğünün de ispatıdır. İhtimaldir ki bu derslere katılımı, Hüsnü Efendi'nin müftülük vazifesini almasında da rol oynamıştır.

Ömrünün büyük kısmını Ayaş'ta geçiren Şair Hüseyin Hüsnü Efendi 21 Temmuz 1937'de, 70 yaşında Ayaş'ta vefat etmiştir. Kabri Ayaş'tadır.<sup>4</sup>

## 2. Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Şiirleri

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin şiirlerini havi defter maalesef bugün elimizde değildir. Defteri gören Kemal Edip Kürkçüoğlu, defterin yedi büyük yapraktan oluştuğunu; bunlardan ikisinin mürekkeple, beşinin ise kurşun kalemle yazıldığını ifade eder. Ayrıca mürekkeple yazılmış bölümlerin bazı yerlerinin kurşun kalemle düzeltildiğini; kurşun kalemle yazılmış bölümlerin de mürekkeple tashih edildiğini söyler (Kürkçüoğlu, 1949, 9). Bu bilgiler bize şairin, şiirlerine zaman zaman dönüp düzeltmeler yaptığını ve şiirlerine titizlikle yaklaştığını göstermektedir.

Eserde yer alan şiirlerin biri Farsçadır, biri ise Türkçe Arapça karışık mülemmadır<sup>5</sup>. Her ne kadar dil yeterliliğini ölçmede sadece bir şiir yeterli değilse de bu iki şiirin varlığı, şairin yalnızca Türkçede değil, Arapça ve Farsçada da kalem oynatabilecek yetkinliğe ve beceriye sahip olduğunu göstermektedir. Medrese tahsili gördüğünü bildiğimiz şairin Farsça ve Arapçaya vâkıf olması olağan değerlendirilmelidir. Ayrıca

4 Ayaş Mezarlığı'nda yapılan düzenlemeler esnasında şairin kabrinin bozulduğu torunlarından öğrenilmiştir. Şair bir beytinde şöyle diyerek sonradan gelenlere kabriyle ilgili bir sorumluluk yüklemektedir âdetâ:  
Münkireynin vermezem **Hüsnî** suâline cevâb  
Dost gelip etmezse kabrim üze telkinim benim

5 *Mülemma*: Eski Fars ve Türk edebiyatlarında farklı dillerde söylenmiş mısraların oluşturduğu şiir.

şiiirlerde Arapça ve Farsça terkiplerin oldukça yoğun olduğunu da ifade etmek gerekir.

Kürkçüoğlu neşrinde toplam otuz şiir bulunmaktadır.<sup>6</sup> Bunlardan yirmi sekizi gazel, ikisi ise müfredir<sup>7</sup>. Ayaş Kültür Derneği yayınında yer alan iki şiirle birlikte şairin toplam şiir sayısı otuz ikiye ulaşmaktadır. Bu şiirlerin otuz biri klasik nazım şekilleri tekniğine uygun olmakla birlikte bir tanesi halk şiiri tarzında söylenmiştir. Kürkçüoğlu'nda yer alan gazellerin beyit sayıları şu şekildedir: 1 gazel 4 beyit, 6 gazel 5 beyit, 3 gazel 6 beyit, 12 gazel 7 beyit, 3 gazel 8 beyit, 2 gazel 9 beyit, 1 gazel 11 beyittir. İki müfredle birlikte buradaki toplam beyit sayısı 151'dir. Dernek neşrindeki on beyitlik gazelle birlikte şairin beyit sayısı 161'i bulmaktadır. Şairin halk şiiri formundaki şiiri ise üç dörtlükten müteşekkildir.

Gazellerin rediflerine bakıldığında Osmanlı Türkçesinde bulunan on üç harfin kullanıldığı görülmektedir. Gazellerden 2'si "elif", 1'i "be", 1'i "te", 1'i "ha", 2 gazel "dal", 2'si "zal", 2'si "ze", 1'i "kâf", 1'i "kef", 2'si "lam", 3'ü "mim", 6'sı "he", 5'i de "ye" harfleriyle bitmektedir. Kürkçüoğlu defterde yer alan şiirleri tanzim ederken herhangi bir alfabetik sıralama takip etmemiştir.

Hüsnü Efendi'nin şiirlerinde Fuzûlî, Şeyhülislâm Yahyâ ve Nâbî gibi klasik Türk edebiyatının büyük şairlerinin etkileri görülmektedir (Kürkçüoğlu, 1949, 10). Özellikle Fuzûlî'den etkilendiği, ona yazmış olduğu iki nazîreden kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Şiirlerde yer yer Fuzûlî gibi coşkun, yer yer Nâbî gibi hikemî üslup hâkimdir. Şiirlerde âşıkâne ve rindâne söyleyişin yanı sıra tasavvufî remizlerin varlığı da bu kültürden beslendiği izlenimini uyandırmaktadır. Hüsnü Efendi'nin şiirlerinde, büyük şairlerde dahi kimi zaman rastlanan "imâle"<sup>8</sup> ve "zihaf"<sup>9</sup> gibi edebî kusurlar yer almakla birlikte, bu durum 20. yüzyıl koşulları içerisinde önemli bir noksan olarak değerlendirilmemelidir.

Şairin kullandığı dil İstanbul Türkçesine uygundur. Ancak zaman zaman yerel söyleyiş biçimlerine ve Eski Türkçe unsurlarına rastlanır. Örneğin "düşersin" yerine "düşen", "görmeyin" yerine "görmen", "gözümün nûru" yerine "gözüm nûru", "asıldığından beri" yerine "asıldan beri" şeklinde kullanımlar mevcuttur. Şiirlerin genelinde akıcılık ve rahat söyleyiş dikkat çekmektedir. Kafiye örgüsü tüm şiirlerde kusursuza yakındır.

Hüsnü Efendi'nin aruzla yazmış olduğu şiirlerinde kullanılan vezinleri, kullanım sıklığına göre şu şekilde sıralamak mümkündür:

Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün (10 şiir)

Fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün (10 şiir)

Feilâtün (fâilâtün) / feilâtün / feilâtün / feilün (fa'lün) (7 şiir)

Fâilâtün / fâilâtün / fâilün (1 şiir)

Mef'ûlü / fâilâtün / mef'ûlü / fâilâtün (1 şiir)

Müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilün: (1 şiir)

Müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün: (1 şiir)

Bu tablo, bizlere şairin divan şiirinde daha yaygın ve kullanımı daha kolay vezinleri tercih ettiğini göstermektedir.

6 Her ne kadar Kürkçüoğlu defterde "Kıyâsî" adlı başka bir şaire ait güzel bir şiire de yer verildiğini söylese de defter elimizde olmadığı için bu bilgi teyit edilememektedir.

7 *Müfred*: Başka beyitlere bağlı olmayan ve mısraları arasında kafiye bulunmayan (tek beyit), fert (kafiyeli olana *musarra* denir).

8 *İmâle*: Kısa vokalın uzun okunması.

9 *Zihaf*: Uzun vokalın kısaltılması.

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin şiirlerinin geneli edebî ve estetik olarak belirli bir seviyede olmakla birlikte bazı şiirleri daha dikkat çekicidir. Ayaş'ta klasik şiir geleneğinin son halkalarından olan şair, gelenekten kopmadan klasik şiirin kendi devri için başarılı sayılabilecek örneklerini vermiştir.

### 2.1. Kürkçüoğlu Neşrinde Yer Alan Şiirlerinden Örnekler<sup>10</sup>

Şairin bugün ulaşılan veriler ışığında toplam otuz iki şiiri elimizdedir. Bu bölümde edebî ve estetik değeri görece daha öne çıkan birkaç şiiri örnek olarak sunulacaktır.

Şairin, Fuzûlî'nin "Hansı gülşen gül-bünü serv-i hırâmânunca var / Hansı gül-bün üze gonçe la'l-i handânunca var" (Ceylan, 2023, 180) beytiyle başlayan gazeline nazire olarak söylediği bir şiiri şöyledir:

9

[Fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün]

Kangı mâhın şûlesi mihr-i nümâyânınca var

Kangı mihrin pertevi rûy-i dıraşânınca var

Kangı kâmet kâmet-i tûbâna yetmiştir senin

Kangı tûbânın boyu serv-i hırâmânınca var

Kangı huldün selsebîli kevser-i la'lincidir

Kangı kevser cân-fezâsı âb-ı hayvânınca var

Kangı mi'râc pâyesi pâyen görebilmiş senin

Kangı göz çeşm-i Hudâ-bîn-i firâvânınca var

Kangı tâli yâver olmuş necm-i ikbâlin gibi

Kangı necmin nazmı silki dürr-i dendânınca var

Kangı husrev esferin tek tâc giymiş başına

Kangı tâcın rif'ati hâk-i der-i şânınca var

Kangı berk ermiş Burâk-ı çâpek-i refâtına

Kangı çâpekler senin mûr-i Süleymânınca var

Kangı şehler şâh olmuş olmadan bende sana

Kangı şâh u kangı sultân Veys ü Selmânınca var

Kangı âhûnun gözü nergislerin-veş mesttir

Kangı nergisin nigâhı çeşm-i mestânınca var

Kangı arşın ibtidâsı müntehâdır sidrene

Kangı sidre müntehâsı tâk-ı eyvânınca var

Kangı erbâb-ı sühan vasfın yazar **Hüsnî** gibi

Kangı **Hüsnî** medhini yazmakda Hassânınca var

Hüsnü Efendi'nin "Secdedür her handa bir büt görsem âyînüm menüm / Hâh kâfir hâh mü'min dut budur dînüm menüm" (Ceylan, 2023, 205) beytiyle başlayan bir başka Fuzûlî gazeline naziresi şöyledir:

10 Hüsnü Efendi'nin şiirleri numaralandırılırken Kürkçüoğlu neşrine riayet edilmiştir. Ayrıca o günkü matbaa koşullarından kaynaklı imla ve dizgi hataları yeniden yazım esnasında tashih edilmiştir.

[Fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün]

Zülf-i yâra can fidâ etmekdir âyînîm benim  
 Ol zaman mesrûr olur bu rûy-ı gam-gînîm benim

Ser-te-ser dolsa cihân şems ü kamer encüm ile  
 İnhirâf etmez yüzünden çeşm-i Hâk-bînîm benim

Tîşe-i âhımla cismim dağını Ferhâd-veş  
 Eyledim sûrâh sûrâh ây Şîrîn'im benim

Bildim aşkın öldürür bir gün beni ammâ n'ola  
 Bir gün evvel öldürüp kurtulsa bâlînîm benim

Halk beni ta'yib edip derler güzeller terkin et  
 Ben nasıl terk eylerim bu tab'-ı dîrînîm benim

Ben hatâ etmem der isem müyûna müşk-i Hutun  
 Ey güzeller serveri ey zülf-i pür-çînîm benim

Dil vakârın bildi gayrın rengine meyl etmedi  
 Bir vakit kalb olmadı telvîne temkînîm benim

Münkireynin vermezem **Hüsni** suâline cevâb  
 Dost gelip etmezse kabrim üzre telkînîm benim

16. yüzyılın hurufî şairlerinden Arşî'nin "kum kuma kum" redifli şiiri ile Hüsni Efendi'nin aynı redif ve kafiye örgüsüne sahip bir şiirindeki söyleyiş benzerliği de dikkat çekicidir.

[Müfteilün / müfteilün / müfteilün / müfteilün]

Mülk-i bekâ yapmak için vakt-i seher kum kum  
 u kum  
 Tâc-ı şeref kapmak için vakt-i seher kum kum  
 u kum

Pister-i râhattan uyan aşk-ı Hudâ ile boyan  
 İster isen cânına cân vakt-i seher kum kum u kum

Eyle gönül gûşunu bâz tâ ki gele Hak'dan avâz  
 Olmak için sâhib-i râz vakt-i seher kum kum u  
 kum

Almak için sen kabesi Tûr-i tecellîde sesi  
 Terk ede-gör hâr u hası vakt-i seher kum kum u  
 kum

Durma çağır hey hey ile elde kadeh pür mey ile  
 Çeng ü rûbâb u ney ile vakt-i seher kum kum u  
 kum

Olmak için ehl-i felâh kesb ede-gör kâr-ı salâh  
 Eyle figân tâ-be-sabâh vakt-i seher kum kum u  
 kum

Zikr-i Hudâ câna gıdâ câna gıdâ zikr-i Hudâ  
 Sana derim **Hüsni** sana vakt-i seher kum kum u  
 kum

[Müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilün]

Yatma uyan itme ziyân vakt-i seher kum kuma  
 kum  
 Tâ olasın vâkıf-ı cân vakt-i seher kum kuma kum

Togdı sa'âdet güneşi tutdı ziyâ dag u taş  
 Gaflete aldurma başı vakt-i seher kum kuma kum

Aç gözün ey âşık-ı zâr gitdi mesâ irdi nehâr  
 Cânunı gafletten uyar vakt-i seher kum kuma kum

Âdeme oldunsa halef eyleme eyyâmı telef  
 İster isen ire şeref vakt-i seher kum kuma kum

Esdi nesim-i dem-i subh eyledi def'-i gam-ı subh  
 Yağdı hayât-ı nem-i subh vakt-i seher kum kuma  
 kum

Vakt-i kadim-i müte'âl eyledi izhâr-ı cemâl  
 İrdi dem-i rûz-ı visâl vakt-i seher kum kuma kum

Kıldı seher bâd-ı sabâ ehl-i harâbâta salâ  
 Al elüne câm-ı safâ vakt-i seher kum kuma kum

Uyma sakın arbedeye gel berü âteş-gedeye  
 Bas kademün mey-gedeye vakt-i seher kum kuma  
 kum

**Arşî**-i şeydâdan eger ister isen toğrı haber  
 Râh-ı Hak'a eyle sefer vakt-i seher kum kuma kum  
 (Kahraman, 1989, 274)



Aşağıdaki gazelde Hüsnü Efendi'nin âşıkâne ve rindmeşrep söyleyişine tanıklık edilmektedir:

12

[Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün]

Esîr-i zülf-i yâr elbet esâretten halâs olmaz  
Ölürse kâtîli mes'ûl tutulmaz hem kısâs olmaz

Beyâbân-ı fenâ içre seyâhat etmeyen âşık  
Fenâ içre bekâ bulmaz dahi makbûl ü hâs olmaz

İçir sen sıbgatullah sırrın ey dil olma rengârenk  
Televvün ehli bir vechile ehl-i ihtisâs olmaz

Kimin kimyâ-yı irfânı olursa elde bîşübhe  
Onun kalbi zer-i hâlis olur hergîz risâs olmaz

Ezelde böylece tevzî' ü taksîm herkesin hâlî  
Ne yapsın **Hüsnî** rindmeşreb olmuş bir de kas olmaz

Hüsnü Efendi'nin şiirlerinde sözün gücünü artıran edebî sanatlardan birçoğunu görmek mümkündür. Ancak telmih sanatında çok başarılı bir şair vardır karşımızda. Mesela aşağıya alacağımız gazelde Hallac-ı Mahsur, Vâmık u Azrâ, Leylâ vü Mecnûn, Ferhâd u Şîrin kıssalarına telmih vardır:

27

[Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün]

Ne dersin tâlî'im ikbâlden idbâra yüz tutdu  
O şûh-ı bîvefâ vardı bugün ağyâra yüz tutdu

Kemend-i zülfünü takdı benim boynuma ol gaddâr  
Varıp düşmenler ile katlime ikrâra yüz tutdu

Rakîbâna müdârâmı aceb görmem behey dostlar  
Görün andelibi bir gül için bin hâra yüz tutdu

Eder hem-cins ile ülfet eger insân u ger hayvân  
Görürem Vâmık Azrâ'ya dahi mâr mâra yüz tutdu

Eger **Leylâ** eger **Mecnûn** eger **Şîrin** eger **Ferhâd**  
Bular hiç gülmedi dünyâda âh u zâra yüz tutdu

Kime vardı ise me'yûs mükedder geldi bu **Hüsnî**  
Bugünden i'tibâren Ahmed-i Muhtâr'a yüz tutdu

Hüsnü'nün akrostiş (muvaşşah) sanatını hünerle kullandığı görülmektedir. Aşağıda yer alan gazelin son iki beytinin ilk harfleri yukarıdan aşağı sıralandığında “Hüsnü” ismini vermektedir. Burada dikkati çeken bir husus da isminin son harfini ya “ى” ile değil de vav “و” ile göstermesidir. Şairin telaffuzdan kaynaklı bir tasarrufta bulunduğu açıktır.

4

[Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün]

Safâ-yı bâl ile peygüle-i izzetle ârâm et  
Ebed dür olma gülmekden gülenler ile bayram et

Felek fânûsu tek lutfun bütün halka nisâr eyle  
Yesin bay u gedâ a'lâ ile ednâya in'âm et



Hayât-ı âlem ol âlemde hem ibkâ-yı nâm eyle  
Serîr-i ser-firâzîde otur icrâ-yı ahkâm et

N'ola ismin satırlar başına ser çekse ey servî  
Var ey hâme benim ismimi ol şâha ifhâm et

Yukarıda Hüsni'nün etkilendiği ve nazîre olarak kaleme aldığı şiirlerinden örnekler verilmişti. Bununla birlikte sadece bir şiirinde başka bir şair ismi geçmektedir. Aşağıdaki beyitte kastedilen şairin Erzurumlu Emrah olması muhtemeldir. Nitekim Dağlıoğlu da Hüsni Efendi'nin "Emrah'tan bazı hatıralar anlat[tığını]" dile getirmektedir (Dağlıoğlu, 1937, 266).

22/5

[Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün]

Bu üslûb-ı belîgâne bu tarz-ı hoş-edâ sende  
Var iken **Hüsni** âlemde aceb **Emrah**'a hâcet ne

## 2.2. Kürkçüoğlu Neşrinde Yer Almayan Şiirleri

Hüseyin Hüsni Efendi'nin Kürkçüoğlu neşrine girmeyen şiirlerden ilki on beyitten müteşekkil olup ilk kez *Dünkü ve Bugünkü Ayaşlı Şairler* kitabında kayıt altına alınmıştır. Gazel türündeki bu şiirde şairin yine akrostiş sanatını kullandığı ve satır başlarında isminin baş harflerini gizlediği anlaşılmaktadır. Zaten şiirin son beytinde bizzat kendisi de ismini satır başlarına nakşettiğini ifade etmektedir. Şiir şöyledir:

[Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün]

Emanet koydum ey cânım seni ol çeşm-i cellâda  
Lebi nezrine kurbânsın unutmuş id-i Edhâ'da

Sinân-ı gamzesin cânâ dokundurdukça ol cânân  
Semâvâtı geçer âhım karârı arş-ı a'lâda

Yitirdim râhat-ı mesrûrumu gamhaneyim şimdi  
Yazılmış gâlibâ büryân deyü takdîr-i Mevlâ'da

Dil-i vîrânımı âbâd kıl mi'mâr-ı lutfunla  
Efendim sen kıyâs etme anı özge bir âbâda

Hayâtımdan eser yokdur getir âb-ı hayâtından  
Mezâkî cânâ cân versin içince böyle bir bâde

Dem-â-dem ses verir çeşmimdeki ol yâre-i hunrîz  
Kerem kıl merhem-i la'l-i lebin ver dil temennâda

Ezelden gül yüzün tasvîrini nakş-ı derûn etdim  
Zuhûr etdi hemen şimdi yazıldı satr-ı bâlâda

Melek mi neslin ey cânân veyâ bir hûri-i Cennet  
**Hüsni**de bînazîrsin hem boyun yok kadd-i tûbâda

Seni dûr eylemiş zâlim felek asıl vatanından  
Nasıl sabreylesin vâlid dahi mâder bu evlâda

Yazar ismin satırlar başına takti' ile **Hüsni**  
Olur Esseyid Ahmed dahi Kâzım bu imlâda (AKD, 1948, 32)

Kürkçüoğlu neşrine girmeyen ikinci şiirden ilk kez Dağlıoğlu bahsetmekle birlikte tam hâli yine *Dünkü ve Bugünkü Ayaşlı Şairler* kitabında yer almaktadır. Bu şiirin özelliği halk şiiri tarzında dörtlükler hâlinde ve hece ölçüsüyle söylenmesidir. Hüsni Efendi'nin 11'li hece ölçüsüyle söylediği elimizdeki tek şiiri şöyledir:

Ey Yûsuf-ı zamân âfet-i devrân  
 Hicrinle gam çeker can yanık yanık  
 Ey lebi dürdâne vay kaşı kemân  
 Tak zülfün boynuma kâh yanık yanık  
 Yüzün âşıklara mir'ât-ı ra'nâ  
 Perîşân eylemiş zülfünü sabâ  
 Cânımın ârâmı pek yazık sana  
 Çekme bencileyin vah yanık yanık  
 Ehl-i dil dîdeden kanlar dökerler  
 Yandı büryân oldu bütün ciğerler  
 Derdinden âşıklar neler çekerler  
**Hüsni** çekmesin mi ah yanık yanık (AKD, 1948, 33)

### 2.3. Hüseyin Hüsni Efendi'nin Gazelini Tahmis

Tıpkı Hüseyin Hüsni Efendi gibi Ayaşlı olan ve elimizde kısıtlı sayıda şiiri bulunan Süleyman Behçet Gökalp'ın Hüsni Efendi'nin bir gazelini tahmis ettiği görülmektedir. Şiirlerinde Behçet mahlasını kullanan şair 1890 yılında Şeyh Muhyiddin Medresesi'nde Hüseyin Hüsni Efendi'nin talebesi olmuştur. Burada Hüsni Efendi'nin de bir diğer Ayaşlı şair Mehmed Hıfzî'nin talebesi olduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Bu durum bizlere Ayaş'ta klasik şiir geleneğinin bir nevi usta çırak ilişkisi içerisinde ilerlediğini de işaret etmektedir.

Mehmet Aldan'ın kaydettiği tahmis şu şekildedir:

[Feilâtün (fâilâtün) / feilâtün / feilâtün / feilün (fa'lün)]

Ey edeb sâhibi rânâ hanefiyyü'l-mezhep  
 Şeref ü şöretin olmuş bu kadar pek aceb  
 Yâver olmuş sana kimden bu edeb bu kevkeb  
*Ey gözüm nûru sana dâd-ı Hudâ'dır bu edeb*  
*Ne aceb cilve-nümâ sende bu hâlet ne aceb*

Gıpta-keşler sana dâim hasedi etse eğer  
 Sana peyrev olamaz olsa meğer pek ender  
 İşbu ta'dâd olunan hasleti etsen ezber  
*Bir zaman fazlını ikrâr edecek ehl-i hüner<sup>11</sup>*

*Bir vakit baş egecek cümle sana Hind ü Arab*  
 Fart-ı gayret ile min-ba'd tutulmaz ebedâ  
 Hem hadâset ola sinninde o şânın ne belâ  
 Böyle vasfeylemiş a dehrde vâki şuarâ

*Bu kadar fart-ı zekâ hem bu kadar rengin edâ*  
*Hele ez-cümle hadîsü's-sin ola bu ağreb*  
 Tûtî-veş söylemede benzese Hassân'a revâ  
 Acabâ bir daha böyle yetişir mi lâ lâ

Bu kadar vasfa sezâ dut kulağın dinle dahâ  
 Eylemiş terbiye bîşübhe debistân-ı Hudâ  
 Yoksa şâgird mi verir sen gibi hiçbir mekteb  
**Behcetâ** aşk akıyor câme-i pür-feyzinden

11 Kürkcüoğlu neşrinde bu mısra “Bir zaman fazlını ikrâr edecek Rûm ehli” şeklindedir (Kürkcüoğlu, 1949, 14).

Hoş haberler geliyor nâme-i pür-feyzinden  
 Misk ü amber kokuyor şâme-i pür-feyzinden  
 Âb-ı hayvân akıyor hâme-i pür-feyzinden  
 Anladım meşrebini meşreb-i **Hüsni**-meşreb (Aldan, 1965, 176)

## Sonuç

Bu çalışma sonunda elde ettiğimiz sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Mahalli kaynaklar klasik şiir üzerine yapılacak çalışmalarda bizlere yeni pencereler açmaktadır. Tıpkı Ayaş özelinde yapılan çalışmaya benzer başkaca çalışmalar da gözden geçirildiğinde klasik şiirimize ses vermiş daha fazla şaire ulaşılabilecektir. Bu bakımdan sadece eski yazılı metinlere bağlı kalmadan bilhassa Cumhuriyet'in ilk yıllarında kaleme alınmış yazılı kaynaklara daha dikkatli yaklaşmanın faydalı olacağı değerlendirilmektedir.
2. Hayatı ve şiirleri üzerine mülahazada bulunulan Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi ortaya koymuş olduğu şiirlerle özel bir dikkati hak etmektedir. Nitekim karşımızda 20. yüzyıla gelindiğinde divan şiiri geleneğini bütün boyutlarıyla devam ettiren bir şair vardır. Bununla birlikte Hüsnü Efendi'nin şiirleri, aruz ve kafiye gibi teknik meselelerde de oldukça başarılıdır.
3. Klasik şiir araştırmalarında Ankara ve özellikle Ayaş'ın üzerinde daha fazla durulması hâlinde bundan başka şairlerin de edebiyat tarihine kazandırılması ihtimali oldukça kuvvetlidir.
4. Sonuç olarak büyük şairler ve âlimler yetiştiren Ayaş gibi küçük bir yerleşim yerinden çıkan âlim ve şairlerden Hüsnü Efendi'nin edebiyat tarihine kazandırılması bu çalışmanın en önemli kazanımlarından biri olacaktır.

## Kaynaklar

- Aldan, Mehmet. *Türlü Yönleriyle Ayaş*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1965.
- Anbar Kalay, Elif Nur. "Ankaralı Divan Şairleri". *Cumhuriyetin 100. Yılında Ankara Ansiklopedisi*. ed. Özkul Çobanoğlu vd. 728-749. Ankara: Net Kitaplık, 2023.
- Atmaca, Arzu. *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadar Huzur Dersleri (1909-1922)*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Ayaş Kültür Derneği. *Dünkü ve Bugünkü Ayaşlı Şairler*. Ankara: Akın Matbaası, 1948.
- Ceylan, Ömür. *Fuzûlî Dîvânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2023.
- Dağlıoğlu, H. Turhan. "Ayaş ve Ayaşlı Şairler Hakkında Bazı Notlar". *Ülkü Halkevleri Dergisi* 57 (1937), 261-266.
- Erdoğan, Mustafa. "Ankaralı Divan Şairleri". *Ankara Edebiyat Festivali* (23.09.2022 Ankara).
- İpekten, Halûk. *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.
- İpşirli, Mehmet. "Huzur Dersleri". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 18/441-444. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Kahraman, Bahattin. *Arşî Divânı'nın Tenkidli Metni I-II*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.
- Kürkçüoğlu, Kemal E. *Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi ve Şiirleri*. Ankara: Akın Matbaası, 1949.
- Tonga, Necati. "Cumhuriyet Dönemine Kadar Ankara'daki Edebiyat Hayatı ve Edebiyat Mahfilleri". *Ankara Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2014), 184-202.
- Turan, Fatma A. *XIX. Yüzyılda Ankaralı Âşıklar ve Ayaşlı Ahmet Fahri*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

### Extended Abstract

While the biographies and works of many poets who grew up in the rich tradition of classical Turkish poetry are accessible today, a significant number remain hidden in the depths of libraries and archive collections. Recent academic interest and field research have led to the rediscovery of many of these neglected literary figures and the extension of their lives and poetic contributions to the broader context of literary history. Among these overlooked poets is Ayaşlı Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi (1867-1937), whose life and literary output form the focus of this study. Although largely unknown in mainstream literary circles, Hüsnü Efendi's work deserves closer examination because of its solid place in the classical Ottoman poetic tradition and the literary value of his extant works.

Hüsnü Efendi lived during a significant historical period spanning the final decades of the Ottoman Empire and the founding years of the Republic of Türkiye. As such, he can be considered one of the last poets representing classical Turkish poetry's stylistic and intellectual heritage. Born and raised in Ayaş, Hüsnü Efendi is known to have spent his most of life in this region. His educational background in the madrasah system provided him with a solid foundation in both religious and literary disciplines; a dual influence that is evident in the spiritual and stylistic dimensions of his poetry.

Hüsnü Efendi's poetry stands out for its adherence to classical Turkish poetry's traditional forms and aesthetic principles. His poems demonstrate mastery of meter and rhyme and offer successful examples of mystical depth and metaphorical love. He is quite successful in his use of language and has an enthusiastic style. These qualities reveal a poet who has fully assimilated the conceptual and emotional nuances of the poetic tradition he inherited.

Although some of Hüsnü Efendi's poems (thirty in total) have been published by Kemal Edip Kürkçüoğlu (1902-1977), his life and works have not yet been the subject of a comprehensive academic study. In addition to the poems included in Kürkçüoğlu's edition, two more poems have been identified through other sources, bringing Hüsnü Efendi's known poetic output to thirty-two. These newly discovered texts provide further insight into his work's thematic and stylistic range.

It is thought that the poet Mehmed Hıfzî, who served as Hüsnü Efendi's teacher during his madrasah education, played an influential role in shaping his poetic sensibility. However, it is also necessary to acknowledge the broader cultural milieu of Ayaş, which played an important role in influencing his literary development through the poets and scholars he trained. This article aims to fill the gap in academic research by presenting selected poems from the Kürkçüoğlu poetry collection, together with two newly identified works, and by providing a critical analysis of Ayaşlı Hüsnü Efendi's contribution to the Ottoman poetic tradition.